

VILNIUS UNIVERSITY

KRISTINA JAKUTYTĖ-ANCIENĖ

E-PARTICIPATION IN THE IMPLEMENTATION OF THE THIRD SECTOR
ACTIVITIES: CASE OF LITHUANIAN NON-GOVERNMENTAL
ORGANIZATIONS

Summary of doctoral dissertation
Social Sciences, Communication and Information (08 S)

Vilnius, 2017

The doctoral dissertation written in the period from 2010 to 2016 at Vilnius University
Preparation of dissertation in 2013 (January) was partly funded by Research Council of
Lithuania

Academic supervisor: Assoc. Prof. Dr. Renata Matkevičienė (Vilnius University, Social
Sciences, Communication and Information – 08 S)

The dissertation will be defended in a public session of the Council of Communication
and Information Sciences of Vilnius University

Chairperson – Prof. Habil. Dr. Zenona Atkočiūnienė (Vilnius University, Social Sciences,
Communication and Information – 08 S)

Members:

Prof. Dr. Rimvydas Laužikas (Vilnius University, Social Sciences, Communication and
Information – 08 S)

Prof. Dr. Elena Macevičiūtė (Vilnius University, Social Sciences, Communication and
Information – 08 S)

Prof. Dr. Andris Petersons (Turība University, Social Sciences, Communication and
Information – 08 S)

Assoc. Prof. Dr. Andrius Šuminas (Vilnius University, Social Sciences, Communication
and Information – 08 S)

The dissertation will be defended in an open hearing of the Council of Information and
Communication Sciences at 11 a.m. on May 11, 2017 in Audronės Glosienės (204)
auditorium at Vilnius University Faculty of Communication. Address: Saulėtekio av. 9,
1 st building, LT-10222, Vilnius, Lithuania.

Dissertation summary has been sent on April 11, 2017.

The dissertation is accessible at Vilnius University Library and online:
www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius (in Lithuanian).

VILNIAUS UNIVERSITETAS

KRISTINA JAKUTYTĖ-ANCIENĖ

ELEKTRONINIS DALYVAVIMAS ĮGYVENDINANT TREČIOJO SEKTORIAUS
VEIKLAS: LIETUVOS NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ ATVEJIS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija (08 S)

Vilnius, 2017

Disertacija rengta 2010 – 2016 metais Vilniaus universitete

Disertacijos rengimą iš dalies rėmė Lietuvos mokslo taryba (2013 sausio mėn.)

Mokslinė vadovė: doc. dr. Renata Matkevičienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – 08 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Komunikacijos ir informacijos mokslo krypties taryboje.

Pirmininkė – prof. dr. Zenona Atkočiūnienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – 08 S).

Nariai:

prof. dr. Rimvydas Laužikas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – 08 S),

prof. dr. Elena Macevičiūtė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – 08 S),

prof. dr. Andris Petersons (Turības universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – 08 S),

doc. dr. Andrius Šuminas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – 08 S).

Disertacija bus ginama viešame Komunikacijos ir informacijos mokslų krypties tarybos posėdyje 2017 m. gegužės mėn. 11 d. 11 val. Komunikacijos fakulteto Audronės Glosienės (204) auditorijoje. Adresas: Saulėtekio al. 9, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2017 m. balandžio mėn. 11 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

SUMMARY

Relevance of the subject. Most of the authorities (ministries, municipalities) and non-governmental organizations are currently developing initiatives and projects based on active citizen engagement and participation. With the help of these initiatives and projects, which are usually implemented using e-communication tools in the modern public sphere, institutions seek to obtain citizens' opinions and feedback on relevant issues, as well as to spread information which is relevant to the citizens. The dissertation aims to determine how citizens can participate in such initiatives, projects or in other activities based on active civic engagement, and at the same time to reveal the significance of such initiatives, projects or activities for the implementing institutions. Enhancement of citizens' participation in such initiatives, as a new form of activity, is also implemented by non-governmental institutions (hereafter referred to as NGOs). In the implementation of this activity the following peculiarities of NGOs are revealed: dealing with public concerns; enhancement of civic engagement and participation in dealing with these concerns; ensuring social contact between institutions in different sectors which aim to deal with citizens' social needs.

NGOs activities and their implementation, new activity forms reveal specific problems in the society which are not solved by the authorities and elected representatives. NGOs are referred to as the third sector of society, which activities are often understood as solving the problems that are left by public sector and market. Such definition of NGOs validates the importance of the research on purpose to determine by what activities, tools and how NGOs solve such problems, deal with public issues. The importance of NGOs is also recognized by the representatives of private sector that supports activities of such organizations, seeks various forms of collaboration. In addition, the authorities assign some public services implementation to NGOs, and involve NGOs representatives into discussions and debates on public policy issues. New forms of NGOs activities, which include the representation of individual and group interests, promotion of initiatives of ordinary citizens, and mobilising the society, are used to strengthen the social contact between public, private, third sectors and the citizens (Žalimienė and Rimšaitė, 2007).

Relevance of the subject is based on presenting NGOs position on the following issues: the significance and specificity of NGOs, exclusivity in dealing with the concerns

of modern society; the change of modern NGOs' approach to the citizens' participation in important activities of the society and to the role of NGOs; specificity of the actual use of e-participation in NGO activities.

Significance, specificity and exclusivity of NGOs in dealing with public concerns. Exclusivity and significance of NGOs are defined in the *process of public policy* development (for instance, Keim, 2003), in the context of implementing *new activities* (Teegen, Doh and Vachani, 2004; Meyer and Sangar, 2016), by the introduction of *norms* and their dissemination in society (for instance, Schneiker, 2017).

NGOs are defined as organized groups which collaborate with the authorities and private organizations in the process of *public policy* development in democratic countries. NGOs have an important role in processes related to politicians' implemented activities – NGOs can offer them a political support, develop new or eliminate current political trends. For instance, in America NGOs are allowed to support politician who participates in elections or to support an already elected member. Also, NGOs can provide support for part of the voters whose interests are represented by NGOs.

NGOs implemented *new activities* arise from the need to deal with the issues relevant to the citizens and the society. Over the last decades the number of NGOs has increased, because activities of these organizations have been based on more diverse resources (e-communication tools, citizens, organizations of other sectors) and new goals (e. g. not only to provide assistance to citizens, but also to activate them). The aims of NGOs are based on moral values and universally acknowledged principles, which ensure peace, safety of the society and human rights (Meyer and Sangar, 2016).

NGOs specificity is also revealed in the context of societal *norm* development. NGOs encourage talking about uncomfortable topics, searching for solutions, applying a typical – non-traditional instruments that not only draw attention to the existing (emerging, developing) problems, but also ensure active citizens' involvement in the decision-making processes, e.g. processes of public policy development (Schneiker, 2017).

The change of modern NGOs' approach to the citizens' participation in important activities of the society and to the role of NGOs. Citizens' engagement into decision-making or debating public issues represent the activities of modern NGOs. Citizens who collaborate with each other and NGOs, act together and have based their activity on moral attitudes and norms always benefit from it (Lewis, 2003; Corry, 2010).

Individuals, whose participation in NGOs activities is based on collective actions, aim to implement goals which they would not be able to achieve individually. Individuals often contribute to the formation of political or social reality, take part in public discussions when solving common problems.

NGOs aim to defend civic interests through representation and implemented activities related to social, political, and economic goals. NGOs implement these activities according to the rights of equality, education, health and environment safety as well as citizen rights. One of these rights – participation in public life – partially ensures the ability of citizens to unite and disseminate information. Informed and united citizens tend to participate more actively in debating on various decisions, for instance, become members of political parties, help candidates, express their opinion in public forums, debates and in voting.

E-participation is discussed as communicative method which can cause the growth of NGOs. However, e-participation does not explain why number of NGOs is increasing. E-participation only indicates circumstances and tools by which NGOs can implement new goals.

Specificity of the actual use of e-participation in NGO activities. Although there are various forms of e-participation mentioned in the context of the authorities' initiatives (e-communication tools, dissemination of information, consulting, citizen empowerment) in scholarly publications, the actual use of e-participation in NGOs activities, especially in the Baltic states, is not discussed. It is claimed (Maier and Reimer, 2010) that interrelation between participation and e-participation is based on the citizens' involvement into particular activities, so it is important to analyse how the participation of citizens in different projects can be ensured. Thus, e-participation can be treated as a tool to complement participation goal, on the other hand, e-participation can be equivalent to *real* participation which involves traditional tools applied to implement various NGOs activities.

State of research. In the dissertation, in order to analyse the application of e-participation tools in the NGOs implemented activities, separate elements and theoretical approaches are related, including civic engagement and participation in debates or implementation of other activities related with civic participation. The following obstacles

do not allow revealing the topic's scientific significance: lack of scientific and practical research, studies or analyses of NGOs activities implementation using e-participation; abstract format of e-participation use and indefinite NGOs role according to the implemented activities, related with civic engagement and participation. This argument justifies the need to analyse, how NGOs can realise civic engagement and participation in order to implement the activities related with citizens' participation or dealing with important issues.

NGOs are referred to as a part of new public governance on the basis of common aspect – citizens' engagement into consideration of decisions and citizens' empowerment. Such NGOs activities as citizens' empowerment and engagement in public policy processes are implemented in the context of new public governance (Buškevičiūtė and Raipa, 2011; Nakrošis, 2011; Osborne, 2010; Pestoff and Brandsen, 2010; Peters, 2010; Smalskys, 2010; Guogis, 2009; Lerbinger, 2008; Smalskys and Skietrys, 2008; Domarkas, 2004; Guogis and Gudelis, 2003).

NGOs implementation of activities in Lithuania is mainly analysed by evaluation of the efficiency of NGOs activities (Kvieskienė, 2014; Liuga et al., 2014; Stasiukynas, 2014; Šilinskytė, 2013; Kraniauskas, 2013; Nadtočis, 2013; Mikolaitytė and Mejerė, 2012; Bagdonienė et al., 2011; Lithuanian Youth Council 2010; NGO Information and Support Centre, 2005; Kiznis et al., 2005; Puškorius and Raipa, 2002; Jakštaitė and Diržys, 2001). Efficiency of NGOs activities is evaluated according to the following activities: management of organization, organization of work, resource management, implementation of programs and services, outer relations (e.g., Jakštaitė, Diržys, 2001). Evaluated activities: environment, children and youth, culture, ethnic community organizations, local communities, human rights / protection of equality, civil initiatives, sports, health / social issues, consumer organizations, other organizations of common interests.

In their publications of e-participation, Lithuanian and foreign scholars analyse theoretical and practical significance of e-participation according to the public sector positions in spreading information, consulting or engaging citizens to participate in particular activities (Lee et al., 2011; Delakorda S. and Delakorda M., 2010; *United Nations E-Government Survey* 2010; Limba, 2009; Petrauskas, Malinauskienė, Paražinskaitė and Vegytė, 2009; Albrecht et al., 2008; Baločkaitė et al., 2008; Bilevičienė

and Kiškienė, 2008; doctoral dissertation „Ką keičia informacinės technologijos? Elektroninės valdžios įtaka viešajam valdymui Lietuvoje”, Egidijus Barcevičius, 2007; Ramonaitė, 2007; Macintosh and Whyte, 2006; Petrauskas, Kiškis and Kraujelytė, 2005; Romsdahl, 2005; Macintosh, 2004).

Analysis of scholarly publications on the implementation of NGOs activities through e-participation reveals insufficient, notional format e-participation usage. In the majority of cases, the use of e-participation is analyzed in the context of authorities' initiatives when authorities seek to involve citizens into particular activities, to lead a dialogue with citizens or to spread information to citizens. E-participation is referred to as a way of striving for citizen-centric governance (Astrom et al., 2013). A project “*Citizen-centric e-Participation*”, implemented in 2012-2014, involved case analysis of e-participation policy development in Sweden, Estonia and Iceland. In the research the NGOs were referred to as participants of various initiatives (for instance, an initiative *Government Watch* held in Estonia in 2011-2015 allowed to observe how the government keeps its promises). Analysis of e-participation is introduced in a study *New Democracies, New Media, What's New?* (Coleman and Kaposi, 2003). The study includes three types of projects based on e-participation: initiatives increasing the transparency of the government and decreasing corruption (Argentina and Mongolia); a project with the following result has been conducted in Latvia: Latvian political website facilitating open dissemination of news, information sharing among underfunded or scattered networks; projects allowing the citizens to initiate political ideas (Armenia, Hungary, Estonia). In this study e-participation is referred to as a practical activity, realizing goals inherent to modern societies. Introduced NGOs initiative based on e-participation in Estonia (2000–2001, project „Themis” allowing the representatives of NGOs to comment on law projects on e-forum). In the political website “Politika.lv” in Latvia (2002) the representatives of NGOs were able to express their opinion on relevant issues, and to collaborate with the representatives of the authorities. NGOs participated in this project while preparing the declaration of the newly elected government. The majority of NGOs suggestions have been included in the final text of the declaration.

In OECD (2009) study for discussion of citizen participation policy, there are given some single cases on how the authorities in certain countries use e-participation tools to form citizen participation policy (in Finland, New Zealand, France, Austria, etc.).

Model focused on e-participation offers the citizens one or several ways to participate in the process of governance: by providing feedback, information on political issues or by sending questions to citizens' elected representatives during the consideration of certain issues. In this case citizens get the opportunity to be heard and make their opinion public online (Curtin, 2006). However, Curtin (2006) does not propose detailed analysis of this model's performance or visualisation.

The role of NGOs in implementation of mediation, representation, dealing with public affairs functions, is formed according to the *social constructivism* theory (Berger and Luckman, 1991). This approach allows to substantiate NGOs role in implementation of new functions. The peculiarities of communication between NGOs and citizens are revealed according to the *public sphere* theory (Pereira et al., 2012; Khan et al., 2011; Brundidge, 2010; Castells, 2008; Dahlberg, 2005; Deane, 2003; Ferree et al., 2002; Fraser, 1995; Villa, 1992). These peculiarities complement NGOs activities implementation and citizens' involvement into consideration of particular issues. A specific connection was identified between **NGOs implemented new activities** (Beneševičiūtė, 2014; Klokmanienė D. and Klokmanienė L., 2014; Beneševičiūtė, 2013; Platovas and Petrauskaitė-Kriauzienė, 2013; Furman and Šerikova, 2007; Šimašius, 2006; Matonytė, 2004) **and e-participation perspectives** (Lee et al., 2011; Albrecht et al., 2008; Tambouris, Liotas and Tarabanis, 2007; Macintosh, 2004).

Most authors analyse the application of e-participation in the implementation of projects or initiatives of the authorities, while the participation of NGOs is discussed only in individual cases. There are not many scholarly publications, describing in detail the implementation of NGOs activities using e-participation tools or substantiating the role of NGOs and their significance in other organizations' goal implementation or civic engagement.

Scientific problem.

Scientific problem is based on the implementation of NGOs activities using e-participation as a tool to encourage citizens' social participation, to ensure their empowerment and provide possibilities to participate in public policy processes: to get information, to discuss or to make an impact on the processes of decision making. NGOs find it particularly important that other organizations treat them as equal partners which

seek to participate in consideration of particular issues or provide social services. The most important reasons which disturb the development of NGOs activities in Lithuania are lack of support from the public sector, competition among the NGOs and non-recognition by the society. The possibilities and rights for NGOs to engage in democratic governance and process of decision-making are insufficient, because there is no clear legal regulation mechanism for NGOs participation. There is a lack of NGOs' and authorities' activity and concern for making common decisions (Klokmanienė D. and Klokmanienė L., 2014; Muravjov, 2008).

According to the topics and extent of NGOs implemented activities, the significance of NGOs is obvious when NGOs provide assistance to citizens, spread information to the society on relevant issues, collaborate with public sector institutions, implement particular initiatives or deal with public affairs. In public structures NGOs have got the role of mediator between the citizens and the authorities (Bagdonienė, Daunorienė and Simanavičienė, 2011). Citizens' participation and active engagement into consideration of various issues is especially important aspect of new public governance (Telešienė and Kriučiūnaitė, 2008). Realisation of initiatives for civic participation in order to involve as many citizens as possible depends not only on implemented activity and used e-communication tools, so the scientific problem is: to identify for what purpose, how and by what means non-governmental organizations apply e-participation tools in order to ensure civil engagement.

Object of the research – the application of e-participation tools in NGOs activities.

Aim of the work: according to theoretical approach of new public governance, to identify the particularity of e-participation tools used in the implementation of Lithuanian NGOs activities.

The following objectives have been raised to achieve the set **aim**:

1. To analyse the change of NGOs activities and their implementation in the context of new public governance.
2. To develop a methodological tool which allows to explore and evaluate the peculiarities of the implementation of NGOs activities, that are based on

participation, e. g. emphasised by communicative action approach the interactions between NGOs and citizens, that occur in public sphere.

3. According to developed methodological tool, used to explore methods of the implementation of NGOs activities in Lithuania, to identify the factors which determine the peculiarities of using e-participation tools in comparison with traditional tools used for implementation of NGOs activities in Lithuania.

Defended statements:

1. NGOs implemented mediation, based on interaction, is named as the principal activity, which ensures involvement of citizens through activities related to dissemination of information and consultation.
2. E-participation tools used for NGOs goals and activities realization do not ensure citizen involvement into processes of consideration of particular issues and dialogue with citizens in discussing relevant issues because of insufficiently exploited potential of e-participation tools. Although NGOs highlight the activities of civic engagement as priority, they tend to focus more on the so called traditional communication activities related to dissemination of information and public consultation services (seminars, trainings, spread of information, answers to queries), rather than inclusive collaboration.
3. In order to strengthen implementation of representation based activities, NGOs tend to use e-communication tools as intensively as traditional communication tools.
4. The effectiveness of Lithuanian NGOs activities which are designed to implement NGOs' communication and cooperation with governmental institutions, has been based on combination of traditional communication tools and e-communication tools.

Methodology and methods of the research. According to the main object of the dissertation – the application of e-participation tools in NGOs activities – particular theoretical approaches are combined. The analysis and synthesis of scientific literature involve NGOs activities implementation and the concept of civic engagement in the paradigm of new public governance *in the first part* of the dissertation. The peculiarities

of theoretical approaches of social constructivism, action-based communication, communicative action and public sphere given in scientific literature allowed to name their interaction with the content of NGOs implemented activities.

In the second part of the dissertation there were determined forms of engagement and participation through NGOs implemented new activities; were revealed the peculiarities of citizen participation. According to the identified communicative aspects of e-participation, methodological tool was formed, which was used to explore communicative methods of NGOs activities implementation (according to Torraco, 2005; Webster and Watson, 2002).

The comparison between NGOs activities implementation using traditional tools and e-participation tools, presented *in the third part* of the dissertation, allowed to determine significance of e-participation tools to mediation, based on interaction. Comparing the usage of traditional tools and the usage of e-communication tools, it has been revealed, what tools NGOs use for one-way and two-way communication when activities related to mediation are implemented.

NGOs implemented activity of representation is determined by revealing communicative interaction between the particular questions in the context of representation and the collaboration based activities, related to these questions. NGOs activities are based on different goals, so different traditional tools (in mediation, based on interaction) and collaboration based activities (in representation) are used for their implementation. The analysis of the data evaluation also differs, i.e. the explanation and description of how NGOs activities are implemented (Rosenwasser and Stephen, 2003). Realisation of dealing with public affairs, implemented by NGOs using e-communication tools, reveals the peculiarities of the usage of e-participation tools, which leads to citizens' empowerment and engagement.

Scientific discussion provides a thorough interpretation of the data by distinguishing the main areas of Lithuanian NGOs implemented activities (interaction between NGOs and the citizens; interaction between NGOs and governmental institutions; activation of citizens implemented by NGOs). Scientific discussion also involves identification of reasons why Lithuanian NGOs implement activities in these particular areas. According to the research of Lithuanian NGOs activities' implementation through

e-communication tools, recommendations are formulated for assurance of citizens' engagement and participation in public governance.

Novelty and scientific significance of research. Analysis of NGOs activities implementation and civic engagement into implemented activities through e-participation, reveals interaction between separate elements – *new public governance, NGOs, e-participation, public sphere*. Determined communicative aspects of e-participation substantiate e-participation as the communicative method and allow to form methodological tool. Interaction between separate elements – *e-participation, public sphere, NGOs activities* – refers to not investigated research areas of these elements. In the connection of various theoretical concepts and approaches, definition of e-participation as a communicative method has been developed; new NGOs implemented activities of mediation, representation and dealing with public affairs have been defined. Analysis of communicative methods of NGOs activities implementation complements theoretical and practical significance of e-participation.

Practical significance of the dissertation is related to the scientific significance of the thesis and its novelty. In many foreign and Lithuanian publications, the analyses of e-participation application or NGOs activities implementation have been implemented according to case analysis method. Dissertation thoroughly analyses the empirical data of the survey, implemented in Lithuania for the first time. These data thoroughly reveal peculiarities of NGOs applied e-participation. The dissertation involves not only the research of e-communication tools application, but also includes formed and empirically tested methodological tool. According to evaluation of NGOs activities' implementation, methodological tool can be applied with the purpose to analyse civic engagement into other institutions' activities, related to e-participation. Methodological tool can be also applied for research of all activities related to civic engagement and participation through e-participation.

Structure of the dissertation. The structure of dissertation is based on theoretical, methodological and empirical presentation of the thesis. NGOs activities and their communicative expressions are analysed in *the first part* of the dissertation. It is intended to determine and define which NGOs activities are related to e-participation.

Implementation of these NGOs activities is connected to e-participation and to the system of new public governance. In order to form methodological tool based on determined communicative peculiarities of e-participation, *the second part* of dissertation includes conception of e-participation as a communicative method. In the context of NGOs activities implementation, e-participation is defined through the particular activities (informing, consulting, empowerment), which are connected to theoretical approaches of engagement, participation, e-engagement, e-democracy. This analysis revealed connections of NGOs and citizens, communication and collaboration. According to these connections between NGOs and citizens, communicative aspects of e-participation were formulated and methodological tool was developed. Empirical research and analysis of the tools' application which ensure e-participation in the context of Lithuanian NGOs implemented activities, is presented in *the third part* of the dissertation. Empirical presentation of the thesis includes analysis and interpretation of the data found during the research, highlighting the peculiarities of the usage of the tools which ensure e-participation; communicative ways of NGOs implemented aims and activities. The third part also involves the change of e-communication tools' significance through different activities or actions implemented by NGOs; significance of civic engagement in other NGOs implemented activities using e-communication tools is determined.

The aim of empirical research: according to the developed methodological tool to analyse implementation of Lithuanian NGOs activities, communicative tools used for this implementation and to determine peculiarities of e-participation tools' application in the implementation of Lithuanian NGOs activities. The empirical research also determines if Lithuanian NGOs integrate activities of mediation, representation and solving of public issues into the implementation of other activities, projects and initiatives using traditional and e-participation tools.

The tasks of empirical research:

- 1) To analyse and determine both traditional and e-participation tools, which are used to reach the goals of Lithuanian NGOs in mediating, representing and solving public issues raised from public policy;

- 2) to identify peculiarities of the chosen communicative tools according to NGOs implemented activities, actions, solved issues, and to determine the specificity of e-participation tools' application in the implementation of Lithuanian NGOs activities.
- 3) Having analysed the implementation of NGOs activities in the context of new public governance, to determine e-participation tools that are applied to ensure civic engagement in relation to traditional communication tools.

Research methods. In order to analyse the peculiarities of NGOs activities implementation using e-participation, a quantitative research has been conducted. Quantitative research helped to reveal more specifically NGOs activities implementation using traditional tools and e-communication tools. Moreover, this research is suitable because of the broad definition of the research object, which includes versatile definition of e-participation, individual actions, activities or issues assigned to the main activities of NGOs. Quantitative research based on an online survey allowed to collect data from Lithuanian NGOs, selected by established criteria and to formulate and evaluate the circumstances of NGOs activities implementation.

The data have been collected using the method of online survey. The main attention was focused on the interaction between NGOs implemented activities and e-participation. In the questionnaire the respondents have been asked to evaluate particular actions, activities, and issues typical to activities of mediation, representation, solving public affairs, including theoretical and factual definitions of e-participation concept. In order to analyse the application of e-participation in the main NGOs activities as detailed as possible the types of questions indicated that the main attention was given to e-participation as communicative method. The collected data allowed to define the characteristics of mediation, representation, solving of public affairs and characteristics of e-participation as communicative method, suitable for implementation of these activities.

Summary of work results. The analysis of NGOs new activities implementation revealed three main fields of NGOs activities, which are implemented in the connection of mediation, representation, and dealing with public affairs. Interaction between NGOs and citizens: citizens representation and related activities of civic consulting and

informing; interaction between the NGOs and governmental institutions, is most often linked with the involvement of NGOs, as institutions representing the interests of citizens, in particular stages of decision-making; NGOs implemented citizens' activation.

Interaction between NGOs and citizens: according to the respondents' answers, it is stated that NGOs describe their function as a representative of citizens' interests in development of dialogue between the authorities and the citizens. However, according to the evaluated tools, can be seen that for the meantime these activities are connected to consultation and educational activities, assigned for NGOs or for concerned individuals when NGOs provide information on certain questions (for instance, about the processes of public governance). According to respondents evaluated tools, can also be seen that NGOs assume the role of citizens' representative without the reconciliation of the citizens, only informing citizens about their (NGO's) involvement.

Interaction between the NGOs and governmental institutions: interaction between NGOs and the governmental institutions is connected to the activities of mediation. Although, according to respondents' evaluation, this interaction was also revealed in the context of some issues solved by activity of representation. Theoretically, this interaction is associated with the objectives such as providing solutions to governmental institutions, initiating common activities, programmes, etc. Implementation of NGOs activities in Lithuania shows that this interaction between the NGOs and governmental institutions is realised by NGOs, when NGOs actively engage into work groups established by governmental institutions and by positioning themselves (NGOs) as representatives of civic interests.

NGOs implemented citizens' activation: according to the research results and theoretical approaches, there is noticed a certain inaccuracy related with the representative function of NGOs. NGOs must be supported by the society, the citizens and be granted the right to represent them, however, the research has revealed that NGOs choose one-way traditional tools, i.e. NGOs focus more on the activities to raise society's awareness and general relationship with the society rather than any particular work with the citizens initiating active development (according to the research results, it can be seen that various public campaigns, protests, discussions are not marked as essential tools on purpose to ensure these activities; spread of information is more highlighted). The main tools of e-participation are those e-communication tools, which ensure dissemination of information

and NGOs' position presentation to concerned individuals (both the authorities, citizens and the wide public). It is assumed that although e-participation tools are suitable for NGOs activities implementation; however, according to the assumed representation as the main activity, NGOs choose a combination of tools which ensures the implementation of this particular activity: traditional tools (providing information in the media) and e-participation tools which ensure the expression of NGO's position (provided information on the websites, social networks, posts provoking citizens' opinions, etc.).

Accordingly, it is assumed that NGOs' chosen tools basically also reflect citizens' readiness to engage in active solving of public affairs. According to the research results, it can be seen that NGOs are not ready for active civic engagement. This position is also proved by the fact that NGOs sector in Lithuania is only developing, and that the civil society needs more time to understand the significance of engagement (more than the period of independence). Citizens are not ready yet to actively participate in the processes of decision-making, even though the current tools of e-participation would ensure their participation. Development of new forms of sociality, civic society and organizational structures, highlighted by new public governance (to strengthen the quality of debating and decision-making) can be efficiently implemented when NGOs follow the assumed activities with regards to the citizens' attitudes and the tools used for this purpose. NGOs can realise citizen empowerment highlighted by the new public governance using the tools of e-participation.

According to the research data, it is **summarized** that Lithuanian NGOs do not actually engage citizens, NGOs do not encourage their participation, but rather engage in dissemination of information only with the aim to inform. E-participation used by Lithuanian NGOs acquires a controversial significance – the respondents have not considered e-participation tools as important, therefore, who, besides the NGOs – can prove to the authorities that e-participation is a possibility for citizen empowerment and engagement in debating, decision-making, and governance.

Communicative action expressed in the public sphere (according to which the methodological tool was formed) was proved unfound in the context of Lithuanian NGOs activities implementation. Therefore, this methodological tool cannot be used to evaluate e-participation, because NGOs simply do not use such e-communication tools.

Conclusions

1. Analysis of scientific literature led to define new NGOs' implemented activities, which include civic engagement and participation. The implementation of these activities, based on communicative methods, specifies current activities implemented by NGOs and indicates the trends of activities. In the context of these activities NGOs would not only strengthen their sector, but would also stipulate new forms of collaboration between the citizens and authorities.

- Today's initiatives of citizens and the society and reactions to emerging social and economic problems encourage to analyse the NGOs involvement in dealing with public concerns, enhancing the NGOs as mediators between citizens and the authorities, when NGOs represent the civic interests and the interests of other groups and deal with public affairs.

- The concept of new public governance highlights NGOs as organizations which collaborate with other institutions in public sector to ensure representation of citizens and other concerned groups interests. Sustainability of social contact, developed in collaboration of NGOs with the authorities, business organizations and citizens, is established by implementation of such NGOs activities as *mediation, representation, participation in solving public affairs*. Through these activities NGOs inform, educate and mobilize citizens; form certain opinion of institutions and society according to important issues.

- According to NGOs as organizations, which represent the interests of civil society and the citizens, the role of NGOs is identified. The role of NGOs is related to the implementation of new forms of activities using e-communication tools. NGOs can publicize the issues and problems relevant to the society more easily (in relation to traditional tools) using e-communication tools, disseminate the information related with the debates on these problems, introduce certain decisions of the authorities to the society, attract new members, gather them and, having mobilized the citizens, strive to influence final decisions.

- When e-participation is explained not as a tool but as a communicative method which causes the implementation of NGOs activities in the context of new public governance, NGOs obtain a new, more solid role – as institutions, which enable and ensure the access for the citizens to participate in the processes of public governance.

- NGOs, collaborating through e-communication tools, enable interactivity and provide possibility for citizens to actively participate in the process of public governance: NGOs not only ensure the processes of information dissemination, its transfer to various audiences, at the same time uniting individuals and their groups, but NGOs also ensure citizens engagement and active participation in the processes of debating or decision making. E-communication tools provide opportunities to effectively disseminate information, to organize discussions, to provide documents (projects, other regulatory documents) for public debate and receive answers, opinions; in addition to involve citizens in active operations as signing e-petitions, declarations, etc.

- Interaction of a few concerned parties – the authorities, NGOs and citizens or their groups – can help to deal with societal challenges and risks. In order to reduce the gap between the citizens and the authorities, in the context of new public governance, various tools for ensuring citizen participation can be used, for instance, using traditional tools to inform citizens, to organize meetings and discussions, to create public virtual and real spaces for consultations and debates to discuss relevant issues, search for possible solutions – to ensure participation of citizens in the processes of public policy. In the context of new public governance e-participation should not be understood as an alternative to the existing representative democracy, but it rather serves as a tool for NGOs activities implementation, especially those, which could help ensure the civic engagement in the debate on relevant issues and decision-making processes.

2. According to the research results, it has been found that in the context of NGOs new activities implementation the concepts of informing, consulting and citizen empowerment activities, assigned to e-participation, have not acquired any new meanings, which could complement the concept of e-participation introduced in the methodological part. However, according to the comparison of e-communication tools' and traditional tools' usage by the NGOs, it is claimed that in the context of NGOs activities implementation, e-communication tools' application can be regarded as unusual. Moreover, comprehensive analysis of e-communication tools allowed to identify the purposefulness of information and communication by highlighting NGOs realised aims: to strengthen NGOs own competences and to perform dissemination of information.

- Not only the authorities' websites, NGOs websites or discussion forums, platforms for civic actions and other spaces should be based on e-participation approach, applied to organise the webpages; but also the tools for spread of information, consultation and tools for citizens involvement in the activities based on citizen engagement and participation (for instance, such as newsletters, instant messages, reports, online surveys, e-comments, suggestion tools, live online broadcasting, video conferences, audio and video records, e-protests, e-campaigns, e-petitions).

- Many NGOs initiatives, projects which include engagement and participation of all concerned groups in certain activities, are implemented by using e-communication tools. So, traditional participation (or participation, when citizens are encouraged to come to the meetings, discussions, gatherings; seminars, conferences, trainings, educational activities, discussions in municipalities) is connected to e-participation, which ensures inclusive communication and collaboration of NGOs and other concerned individuals and organizations.

- According to the exact definitions of e-communication tools and concrete results provided by them, connection of e-communication tools and traditional tools complement the expression of traditional tools by decreasing (depending on the need) direct contact of the participants.

- E-participation tools can make the use of traditional tools more concrete, for instance, conferences, seminars, trainings, educational activities implemented using e-communication tools, considered to be the most important (video conferences, e-seminars, e-trainings, e-campaigns, etc.), can ensure larger numbers of the involved citizens and raise the awareness of society.

- According to scholarly literature, NGOs' function to strengthen civic participation is based on mediation or communication activities, that develop and maintain understanding, collaboration between NGOs and other participants in the processes of public policy. The main activities that are taken by NGOs to fulfil that function are based on one-way communication activities or, in other words, on dissemination of information or provision of responses to questions or requests. According to the research data, provided by the respondents, it is claimed that NGOs as the main activity treat spread of information to the citizens, society or to other concerned individuals in order to proclaim implemented activities or other issues which NGOs believe are relevant to the citizens. However, NGOs

assumed their role as citizens' representatives while implementing function of spread of information without citizens' approval for this NGOs role.

- According to the research results, it is claimed that NGOs do not exploit e-communication tools efficiently and do not question their possibilities, therefore, the applied e-communication tools only partially ensure civic engagement and dialogue implemented by NGOs (tools which lead to inclusive collaboration, but respondents valued the least – e-campaigns, e-petitions, e-protests, etc.). NGOs prefer traditional communication tools instead of using tools which ensure e-participation.

- Using the same e-communication tools for both civic engagement and consulting, NGOs reveal the priority need to, first of all, disseminate information to the society about NGOs implemented activities, while consultation could be implemented by e-communication tools involving both formal and informal communication. NGOs more used traditional tools allow to consider e-participation tools as assistive tools in implementation of certain activities.

- If the activities carried out by the NGOs are related to the significance of a traditional method or directly manifested in this way, e-communication tools are applied as supplementary tools, expanding the implementation of traditional tools. NGOs activities, based on the direct contact of the participants, are also more intensively implemented by using traditional tools.

- According to the research results, NGOs as the main activity treat spread of information, only oriented to the engagement of NGOs in solving public concerns. According to the assessments of the respondents, tools by which the citizens could actively engage in the processes of decision making, debating, and governance are not highlighted.

- Using e-communication tools NGOs educate society, create traditions. According to the research results, it can be claimed that purposeful combination of traditional and e-communication tools would change the level of implemented activities' efficiency. This level would differ from that which NGOs attain by applying the traditional tools more and consider e-communication tools as assistive.

- Sparse NGOs' usage of e-communication tools makes question the usefulness of modern initiatives, based on active civic engagement and participation, which are intended to obtain the citizens' opinions, their views, feedback, suggestions; getting them involved

to particular activities through spread of information; offering tools by which the citizens could actually engage in the processes of debating and decision making.

- According to the statement that Lithuanian NGOs apply only a few main e-communication tools, it is only partially possible to prove that formed and verified model in dissertation allows to ensure citizens' engagement and participation in processes of public governance. This consideration constitutes the need of other studies, investigations that would let determine why NGOs do not apply e-communication tools; what conditions would encourage the use of e-participation tools; what activities NGOs would implement through e-participation.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Šiuo metu dauguma valdžios (ministerijos, savivaldybės) ir nevyriausybinų institucijų kuria aktyviu piliečių įsitraukimu ir dalyvavimu pagrįstas iniciatyvas, projektus. Šiomis iniciatyvomis ir projektais, dažniausiai diegiamais taikant e. komunikacijos priemones šiuolaikinėje viešojoje erdvėje, institucijos siekia gauti piliečių nuomonių, atsiliepimų atitinkamais jiems aktualiais klausimais, taip pat skleisti piliečiams aktualią informaciją. Disertacijoje siekiama nustatyti, kaip piliečiai gali dalyvauti tokiose iniciatyvose, projektuose ar kitose aktyviu piliečių įsitraukimu grįstose veiklose, kartu atskleidžiant tų iniciatyvų, projektų ar veiklų reikšmingumą juos vykdančioms institucijoms. Piliečių dalyvavimo stiprinimą atitinkamose iniciatyvose, kaip naują veiklos formą, taip pat vykdo ir nevyriausybinės organizacijos (toliau – NVO). Realizuojant šią veiklą atsiskleidžia šie nevyriausybinų organizacijų ypatumai: visuomenei aktualių klausimų sprendimas; piliečių įsitraukimo ir dalyvavimo sprendžiant šiuos klausimus stiprinimas; visuomenėje realiai pasireiškiančio socialinio kontakto tarp skirtingų sektorių institucijų, siekiančių patenkinti socialinius piliečių poreikius, užtikrinimas.

Dabartinės įgyvendinamos NVO veiklos ir jų plėtra, naujos aktyvumo formos atskleidžia visuomenėje egzistuojančias specifines problemas, kurių neišsprendžia valdžios institucijos, visuomenės išrinktieji. NVO vadinamos trečiuoju visuomenės sektoriumi, kurio veikla dažnai suprantama kaip viešojo sektoriaus ir rinkos paliktų spragų užpildymas. Toks NVO apibrėžimas pagrindžia NVO tyrimo svarbą siekiant nustatyti, kokiomis veiklomis, būdais ir priemonėmis – kaip – NVO užpildo tas spragas, sprendžia visuomenei aktualias problemas, su kuriomis nesusidoroja atsakingos už tų problemų sprendimą institucijos. NVO svarbą pripažįsta ir privataus sektoriaus atstovai, remdami šių organizacijų veiklą, ieškodami su jomis bendradarbiavimo formų, ir valdžia, šioms organizacijoms atiduodama dalį teikiamų viešųjų paslaugų, įtraukdama jų atstovus į daugelio viešosios politikos klausimų svarstymą. Naujomis NVO aktyvumo formomis, apimančiomis individualių ir grupinių interesų formulavimą, atstovavimą ir viešinimą, eilinių valstybės piliečių iniciatyvas ir visuomenės, kaip valstybės opozicijos, telkimą, yra stiprinamas socialinis kontaktas tarp viešojo, privataus ir trečiojo sektorių bei piliečių (Žalimienė ir Rimšaitė, 2007).

Temos aktualumas grindžiamas pateikiant NVO poziciją šiais klausimais: NVO svarba ir specifiškumas, išskirtinumas sprendžiant šiuolaikinei visuomenei aktualius klausimus; šiuolaikinių NVO požiūrio į piliečių dalyvavimą visuomenei reikšmingoje veikloje ir NVO vaidmenį kaita; e. dalyvavimo realaus taikymo specifiškumas NVO veiklose.

NVO svarba ir specifiškumas, išskirtinumas sprendžiant šiuolaikinei visuomenei aktualius klausimus. NVO išskirtinumas ir svarba apibrėžiami *viešosios politikos procese* (pavyzdžiui, Keim, 2003), *naujų veiklų* vykdymo kontekste (Meyer ir Sangar, 2016; Teegen, Doh ir Vachani, 2004), *normų* įvedimu ir sklaida visuomenėje (pavyzdžiui, Schneiker, 2017).

Demokratiškos valstybių *viešosios politikos procese* NVO apibūdinamos kaip organizuotos grupės, bendradarbiaujančios su valdžios ar privačiomis organizacijomis. NVO tenka svarbus vaidmuo procesuose, susijusiuose su politikų atliekama veikla – NVO gali siūlyti jiems politinę paramą, kurti naujas arba naikinti esamas politikos kryptis: pavyzdžiui, Amerikoje šioms organizacijoms leidžiama remti rinkimuose dalyvaujantį politiką arba palaikyti jau išrinktąjį ir kartu teikti paramą daliai rinkėjų atstovaujant jų interesams.

NVO vykdomos *naujos veiklos* kyla iš poreikio spręsti piliečiams ir visuomenei aktualias problemas. Pastaraisiais dešimtmečiais NVO skaičius didėjo, nes šios organizacijos, vykdydamos savo veiklą, rėmėsi vis įvairesniais resursais (e. komunikacijos priemonėmis, piliečiais, kitų sektorių organizacijomis) ir siekė naujų tikslų (pavyzdžiui, ne tik teikti pagalbą piliečiams, bet ir juos aktyvinti). Šių organizacijų tikslai grindžiami moralinėmis vertybėmis ir visuotinai pripažintais principais, įgalinančiais užtikrinti taiką, visuomenės saugumą ir žmogaus teises (Meyer ir Sangar, 2016).

NVO specifiškumas atsiskleidžia ir visuomenės *normų* sklaidos kontekste. NVO dažnai yra laikomos normų sklaida užsiimančiomis organizacijomis, pavyzdžiui, šios organizacijos vykdo akcijas, draudžiančias moterų kankinimą ir smurtą (tarptautiniai atstovavimo, gynimo tinklai). Šiuo atveju NVO veikla suprantama kaip tikslinių dalyvių veikimas, turinčių savų principų ir interesų, siekiančių užsiimti normų sklaida ir įtikinti piliečius bei visuomenę priimti atitinkamas normas bei jomis sekti (Schneiker, 2017).

Šiuolaikinių NVO požiūrio į piliečių dalyvavimą visuomenei reikšmingoje veikloje ir NVO vaidmenį kaita. Šiuolaikinių NVO veiklą papildantis piliečių įtraukimas

į sprendimų ar visuomenei aktualių klausimų svarstymo procesus pirmiausia sąlygojo pačių NVO kūrimąsi. Pilietinės visuomenės samprata, priskiriama trečiajam – nevyriausybiniam – sektoriui, apima visas visuomenės grupes, kurių veikla peržengia viešojo ir privataus sektoriaus ribas. Piliečiai, bendradarbiaudami, veikdami kartu ir savo veiklą grįsdami moralinėmis nuostatomis ir normomis, visuomet patiria naudos (Corry, 2010; Lewis, 2003). Individai, savo dalyvavimą NVO veikloje grindžiantys kolektyviniais veiksmis, siekia įgyvendinti tikslus, kurių negalėtų pasiekti veikdami pavieniui. Dažnai jie prisideda prie politinės ar socialinės realybės formavimo, dalyvauja viešose diskusijose sprendžiant bendras problemas.

NVO siekia ginti pilietinius interesus per atstovavimą ir vykdomas veiklas, apimančias socialinius, politinius, ekonominius tikslus. Vykdydamos šias veiklas, NVO laikosi lygybės, švietimo, sveikatos ir aplinkos apsaugos bei piliečių teisių. Vieną iš teisių – dalyvavimą viešajame gyvenime – iš dalies užtikrina piliečių gebėjimas susitelkti ir galimybė skleisti informaciją. Informuoti ir sutelkti piliečiai aktyviau dalyvauja svarstant įvairius sprendimus, pavyzdžiui, priklausydami partijoms, padėdami kandidatams, išreiškdami nuomonę viešuose forumuose, debatuose, balsuodami.

E. dalyvavimas traktuojamas kaip komunikacinis būdas, galintis sąlygoti NVO augimą. Vis dėlto e. dalyvavimas nepaaiškina, kodėl NVO skaičius didėja, tik nurodo aplinkybes, priemones, būdus, kuriais NVO gali įgyvendinti naujus tikslus.

E. dalyvavimo realaus taikymo specifiškumas NVO veiklose. Nors minimos įvairios e. dalyvavimo formos valdžios vykdomų institucijų kontekste (e. komunikacijos priemonės, informacijos sklaida, konsultavimas, piliečių įgalinimas), vis dėlto nediskutuojama apie realų jų taikymą NVO veikloje, ypač Baltijos šalyse po jų nepriklausomybės atgavimo. Keliamas klausimas, ar NVO veikloje naudojamas e. dalyvavimas yra tapatus realiam dalyvavimui. Teigiama (Maier ir Reimer, 2010), kad dalyvavimą ir e. dalyvavimą sieja piliečių įsitraukimas į atitinkamas veiklas, taigi svarbu analizuoti, kaip užtikrinti piliečių dalyvavimą įvairiuose projektuose. Todėl e. dalyvavimas gali būti traktuojamas kaip priemonė, papildanti dalyvavimą, kita vertus, e. dalyvavimas gali būti tapatus dalyvavimui, apimančiam tradicinius būdus, taikomus norint įgyvendinti įvairias iniciatyvas.

Temos iširtumas. Siekiant išanalizuoti e. dalyvavimo priemonių taikymą NVO įgyvendinamose veiklose, disertacijoje siejamos atskiros teorinės prieigos, apimančios piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą svarstant sprendimus ar vykdant kitas su piliečių dalyvavimu susijusias veiklas. Aptariant temos iširtumą įvardijama, kokiais aspektais remiantis nagrinėjamas NVO veiklų įgyvendinimas piliečių įsitraukimo ir dalyvavimo kontekste ir kokia yra e. dalyvavimo taikymo reikšmė. NVO veiklų įgyvendinimo, pasitelkiant e. dalyvavimą, mokslinių ir praktinių tyrimų, studijų, analizių stoka, abstraktus e. dalyvavimo taikymo pobūdis ir neapibrėžtas NVO vaidmuo, įgyvendinant su piliečių įsitraukimu ir dalyvavimu susijusias veiklas, neleidžia atskleisti temos mokslinio reikšmingumo. Šis argumentas pagrindžia poreikį analizuoti, kaip NVO gali realizuoti piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą, siekdamas įgyvendinti su piliečių dalyvavimu susijusias veiklas ar spręsdamos jiems aktualius klausimus.

NVO įvardijamos kaip naujojo viešojo valdymo dalis remiantis bendru šias koncepcijas vienijančiu aspektu – piliečių įtraukimu į sprendimų svarstymą ir jų įgalinimu. NVO veikla, apimanti piliečių įgalinimą, formuojama atsižvelgiant į naujojo viešojo valdymo sampratą aprėpiančias mokslines publikacijas (Buškevičiūtė ir Raipa, 2011; Nakrošis, 2011; Osborne, 2010; Pestoff ir Brandsen, 2010; Peters, 2010; Smalskys, 2010; Guogis, 2009; Lerbinger, 2008; Smalskys ir Skietrys, 2008; Domarkas, 2004; Guogis ir Gudelis, 2003).

NVO veiklos įgyvendinimas Lietuvoje daugiausia analizuojamas vertinant NVO veiklos efektyvumą (Kvieskienė, 2014; Liuga ir kt., 2014; Stasiukynas, 2014; Šilinskytė, 2013; Kraniauskas, 2013; Nadtočis, 2013; Mikolaitytė ir Mejerė, 2012; Bagdonienė ir kt., 2011; Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, 2010; NVO informacijos ir paramos centras, 2005; Kiznis ir kt., 2005; Puškorius ir Raipa, 2002; Jakštaitė ir Diržys, 2001). Veiklos efektyvumas vertinamas pagal tokias *veiklos sritis*: organizacijos valdymas, darbo organizavimas, išteklių valdymas, programų įgyvendinimas ir paslaugų teikimas, išoriniai ryšiai (pavyzdžiui, Jakštaitė, Diržys, 2001). Vertinamų veiklų sritys: aplinkosauga, vaikai ir jaunimas, kultūra, tautinių bendruomenių organizacijos, vietos bendruomenės, žmogaus teisių / lygių galimybių apsauga, pilietinės iniciatyvos, sportas, sveikata / socialiniai klausimai, vartotojų organizacijos, kitos bendrų pomėgių ar interesų organizacijos.

Daugelyje e. dalyvavimo taikymą nagrinėjančių užsienio ir Lietuvos publikacijų pateikiama e. dalyvavimo teorinė ir praktinė reikšmė atsižvelgiant į viešojo sektoriaus

pozicijas informacijos sklaidos, konsultavimo, piliečių įtraukimo į atitinkamas veiklas klausimais (Lee ir kt., 2011; Delakorda S. ir Delakorda M., 2010; *United Nations E-Government Survey*, 2010; Limba, 2009; Petrauskas, Malinauskienė, Paražinskaitė ir Vegytė, 2009; Albrecht ir kt., 2008; Baločkaitė ir kt., 2008; Bilevičienė ir Kiškienė, 2008; daktaro disertacija „Ką keičia informacinės technologijos? Elektroninės valdžios įtaka viešajam valdymui Lietuvoje“, Egidijus Barcevičius, 2007; Ramonaitė, 2007; Macintosh ir Whyte, 2006; Petrauskas, Kiškis ir Kraujelytė, 2005; Romsdahl, 2005; Macintosh, 2004).

NVO veiklų įgyvendinimo, pasitelkiant e. dalyvavimą, publikacijų analizė atskleidžia nepakankamą, abstraktų e. dalyvavimo taikymo pobūdį. Dažniausiai analizuojamas valdžios institucijų pasitelkiamas e. dalyvavimo taikymas siekiant įtraukti piliečius į atitinkamas veiklas, vesti su jais dialogą ar juos informuoti. E. dalyvavimas įvardijamas kaip būdas siekti į piliečius orientuoto valdymo (Astrom ir kt., 2013). 2012–2014 m. įgyvendintas projektas „Į piliečius orientuotas e. dalyvavimas“ (angl. *Citizen-centric e-Participation*) apėmė e. dalyvavimo politikos plėtros atvejų analizę Švedijoje, Estijoje ir Islandijoje. Šiame tyrime NVO įvardijamos kaip įvairių iniciatyvų dalyvės (pavyzdžiui, Estijoje 2011–2015 m. veikusi iniciatyva *Government Watch* leido stebėti, kaip vyriausybė vykdo duotus pažadus). E. dalyvavimo analizė pateikiama studijoje „Šiuolaikinės demokratijos, šiuolaikinės medijos – kas naujo?“ (angl. *New Democracies, new media, what's new?*) (Coleman ir Kaposi, 2003). Šioje studijoje analizuojami trijų e. dalyvavimu grįstų projektų tipai: iniciatyvos, didinančios valdžios veiklos skaidrumą ir mažinančios korupciją (Argentina ir Mongolija); Latvijoje vykdytas projektas, kurio rezultatas – Latvijos politinė interneto svetainė, palengvinanti laisvą žinių sklaidą, dalijimąsi informacija tarp nepakankamai finansuojamų ar išskaidytų tinklų; projektai, leidžiantys piliečiams inicijuoti politines idėjas (Armėnija, Vengrija, Estija). Šioje studijoje e. dalyvavimas įvardijamas kaip praktinė veikla, realizuojanti šiuolaikinėms visuomenėms būdingus siekius. Studijoje NVO įvardijamos kaip vienos iš tyrimo dalyvių, davusios interviu kartu su valdžios pareigūnais, pilietinių asociacijų nariais, projektų koordinatoriais. Pristatyta e. dalyvavimu pagrįsta NVO iniciatyva Estijoje (2000–2001 m. „Themis“ projektas, sudaręs sąlygas e. forume NVO atstovams komentuoti įstatymų projektus). Latvijoje įdiegtame politiniame interneto puslapyje „Politika.lv“ (2002 m.) NVO atstovai galėjo išreikšti savo nuomonę aktualiais klausimais, bendradarbiauti su

valdžios atstovais. Šiame projekte NVO dalyvavo rengiant naujai išrinktos valdžios deklaraciją. Dauguma NVO siūlymų buvo įtraukti į galutinį deklaracijos tekstą.

OECD (2009) studijoje, skirtoje piliečių dalyvavimo politikai aptarti, pateikiami pavieniai atvejai, kaip atitinkamose šalyse valdžios institucijos pasitelkia e. dalyvavimo priemones, siekdamos suformuoti piliečių dalyvavimo politiką (Suomijoje, Naujoje Zelandijoje, Prancūzijoje, Austrijoje ir kt.).

Į e. dalyvavimą orientuotas modelis (angl. *e-participation focused model*) piliečiams pasiūlo vieną ar kelis būdus dalyvauti valdymo procese: teikiant grįžtamąją informaciją, duomenis politiniais klausimais ar, kai svarstomi sprendimai, siunčiant klausimus piliečių išrinktiesiems ir taip pasinaudojant galimybe būti išgirstiems, viešinant savo nuomonę internetu (Curtin, 2006). Vis dėlto Curtin (2006) detaliau nesvarsto šio modelio diegimo ar veikimo, jo nevizualizuoja.

NVO vaidmuo, vykdant tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo funkcijas, formuojamos remiantis *socialinio konstruktyvizmo* teorija (Berger ir Luckman, 1991). Ši prieiga leidžia pagrįsti NVO vaidmenį atliekant naujas funkcijas. Remiantis *viešosios erdvės* teorija (Villa, 1992; Fraser, 1995; Ferree ir kt., 2002; Deane, 2003; Dahlberg, 2005; Castells, 2008; Brundidge, 2010; Khan ir kt., 2011; Pereira ir kt., 2012), atskleidžiami NVO ir piliečių bendravimo ypatumai, kuriais papildomas NVO veiklų įgyvendinimas ir piliečių įtraukimas į sprendimų svarstymą. Kartu nustatomas ir konkretus sąryšis tarp **NVO vykdomų naujų veiklų** (Beneševičiūtė, 2014; Klokmanienė D. ir Klokmanienė L., 2014; Beneševičiūtė, 2013; Platovas ir Petrauskaitė-Kriauzienė, 2013; Furman ir Šerikova, 2007; Šimašius, 2006; Matonytė, 2004) **ir e. dalyvavimo perspektyvų** (Lee ir kt., 2011; Albrecht ir kt., 2008; Tambouris, Liotas ir Tarabanis, 2007; Macintosh, 2004).

Dauguma autorių analizuoja e. dalyvavimo taikymą įgyvendinant valdžios institucijų projektus ar iniciatyvas ir tik pavieniais atvejais aptaria NVO dalyvavimą. Nėra gausu publikacijų, detalizuojančių NVO atliekamų veiklų įgyvendinimą pasitelkiant e. dalyvavimo priemones ar pagrindžiant NVO vaidmenį, svarbą įgyvendinant kitų organizacijų tikslus ar piliečių įtraukimą.

Sprendžiama mokslinė problema. Mokslinė problema, sprendžiama darbe, yra grindžiama poreikiu analizuoti NVO veiklų įgyvendinimą ir e. dalyvavimo taikymą

siekiant skatinti piliečių socialinį dalyvavimą, jų įgalinimą ir įtaką sprendimų svarstymo ir priėmimo procesams. Pažymint temos aktualumą, NVO buvo įvardytos kaip pagrindinė visuomenės dalis, galinti užtikrinti ir stiprinti socialinį kontaktą ir dialogą tarp visų visuomenės grupių, ypač įtraukiant piliečius į sprendimų svarstymo procesus ar kitas jų dalyvavimu grindžiamas veiklas. NVO ypač svarbus visuomenės ir kitų organizacijų požiūris į jas kaip į lygiavertes partneres, siekiančias dalyvauti sprendimų svarstymo ar socialinių paslaugų teikimo procesuose. Svarbiausios priežastys, trukdančios NVO veiklos plėtrai Lietuvoje, yra nepakankama valstybinio sektoriaus parama, NVO tarpusavio konkurencija, šių organizacijų nepripažinimas visuomenėje. NVO galimybės ir teisės įsitraukti į demokratinį valdymą ir sprendimų priėmimo procesą yra nepakankamos, kadangi nėra nustatyto aiškaus NVO dalyvavimo šiuose procesuose teisinio reguliavimo mechanizmo, trūksta tiek NVO, tiek valstybės ir savivaldybių institucijų aktyvumo ir suinteresuotumo priimant bendrus sprendimus (Klokmanienė D. ir Klokmanienė L., 2014; Muravjov, 2008).

Atsižvelgiant į šiuolaikinių NVO vykdomų veiklų tematiką ir mastą, NVO svarba nekelia abejonių teikiant piliečiams atitinkamą pagalbą, informuojant visuomenę jai aktualiais klausimais, bendradarbiaujant su viešojo sektoriaus institucijomis, vykdam tam tikras iniciatyvas ar sprendžiant viešuosius reikalus. Visuomenės struktūrose NVO prigijo tarpininko tarp piliečių ir valdžios vaidmuo (Bagdonienė, Daunorienė ir Simanavičienė, 2011). Piliečių dalyvavimas ir aktyvus įsitraukimas į įvairių valstybės ir visuomenės raidos klausimų sprendimą yra itin svarbus naujojo viešojo valdymo aspektas (Telešienė ir Kriučionaitė, 2008). Piliečių dalyvavimui skirtų iniciatyvų realizavimas siekiant įtraukti kuo daugiau piliečių priklauso ne vien nuo vykdomos veiklos ir taikomų komunikacijos priemonių, todėl disertacijoje sprendžiama mokslinė problema – nustatyti kokiu tikslu, kaip ir kokiais būdais nevyriausybinės organizacijos, siekdamos užtikrinti piliečių įsitraukimą, taiko e. dalyvavimo priemones.

Tyrimo objektas – e. dalyvavimo priemonių taikymas NVO veiklose.

Disertacijoje keliamas **tikslas** – remiantis naujojo viešojo valdymo teorine prieiga, nustatyti Lietuvos NVO veikloms įgyvendinti taikomų e. dalyvavimo priemonių specifika.

Tiksliui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Pasitelkus naujojo viešojo valdymo priegą nustatyti NVO veiklų ir jų įgyvendinimo kaitą.
2. Apibrėžus NVO ir piliečių dalyvavimo sąveikas, pagrįstas komunikacinio veiksmo prieiga ir pasireiškiančias viešojoje erdvėje, sukurti metodinį įrankį, leidžiantį tirti ir vertinti NVO veiklų įgyvendinimo ypatumus.
3. Pritaikius suformuotą metodinį įrankį ir ištyrus NVO veiklų įgyvendinimo Lietuvoje būdus, įvardyti veiksnius, lemiančius e. dalyvavimo priemonių naudojimo ypatumus Lietuvoje lyginant su tradiciniais veiklų įgyvendinimo būdais.

Ginamieji teiginiai:

1. NVO vykdomas tarpininkavimas yra pagrindinė veikla, užtikrinanti piliečių į(si)traukimą vykdant informacijos sklaidą ir kitas konsultavimo veiklas.
2. NVO tikslams ir veikloms realizuoti pasitelkiamos e. dalyvavimo priemonės neužtikrina NVO vykdomo piliečių įtraukimo į sprendimų svarstymo procesus ir dialogą su piliečiais svarstant aktualius klausimus dėl nepakankamai išnaudojamo e. dalyvavimo priemonių potencialo. NVO, nors ir pabrėždamos piliečių įtraukimo veiklas kaip prioritetines, daugiau dėmesio skiria informacijos sklaidai ir tradiciniam konsultavimui (per seminarus, mokymus, informacijos teikimą), o ne įtraukiančiam bendradarbiavimui.
3. Siekdamos stiprinti atstovavimui priskirtų veiklų įgyvendinimą NVO yra linkusios taikyti e. komunikacijos priemones taip pat intensyviai kaip ir tradicinius būdus.
4. NVO vykdomos veiklos, kuriomis NVO siekia bendrauti ir bendradarbiauti su vyriausybinėmis institucijomis, Lietuvoje veiksmingai įgyvendinamos derinant tradicinius būdus ir e. komunikacijos priemones.

Disertacijos tyrimo metodologija ir metodai. Akcentuojant NVO veiklų įgyvendinimą ir e. dalyvavimo priemonių taikymą kaip pagrindinį šios disertacijos objektą ir su tų veiklų įgyvendinimu susijusį piliečių įtraukimą ir įgalinimą, derinamos atitinkamos teorinės priegos. *Pirmoje darbo dalyje* pateikiama mokslinės literatūros analizė ir sintezė

apima NVO vykdomų veiklų įgyvendinimą ir piliečių įtraukimo koncepciją naujojo viešojo valdymo sistemos paradigmoje. Mokslinėje literatūroje pateiktos socialinio konstruktyvizmo, veiksmams grįsto bendravimo, komunikacinio veiksmo, viešosios erdvės teorinių prieigų ypatybės leido įvardyti tarpusavio sąsajas ir sąryšį su NVO įgyvendinamų veiklų turiniu.

Antroje disertacijos dalyje nustatytos įsitraukimo ir dalyvavimo formos atskleidžia per NVO vykdomas naujas veiklas pasireiškiančius piliečių dalyvavimo ypatumus. Įvardijami komunikaciniai e. dalyvavimo aspektai, kuriais remiantis sukurtas tyrimo įrankis, skirtas komunikaciniams NVO veiklų įgyvendinimo būdams analizuoti (pagal Torraco, 2005; Webster ir Watson, 2002).

Trečioje disertacijos dalyje pateiktas NVO veiklų įgyvendinimo taikant tradicinius būdus ir e. komunikacijos priemones lyginimas leido nustatyti e. dalyvavimo priemonių reikšmę tarpininkavimui. Gretinant tradicinių ir e. komunikacijos priemonių pasitelkimą, išryškinta, kokiomis priemonėmis ir būdais NVO siekia realizuoti su tarpininkavimu susijusias veiklas; kokią poziciją prisiima nevyriausybinės organizacijos, vykdydamos tarpininkavimą. NVO vykdomos atstovavimo veiklos realizavimas nustatomas atskleidžiant komunikacinę sąveiką tarp atstovavimu sprendžiamų klausimų ir su tuo susijusių bendradarbiavimo veiklų.

NVO veikloms būdingi skirtingi siekiai ir juos realizuojant naudojami (ar visai nenaudojami) įvairūs tradiciniai būdai (tarpininkaujant) ir bendradarbiavimo veiklos (atstovaujant). Skiriasi ir gautų duomenų įvertinimo analizė, t. y. išaiškinimas ir aprašymas, kaip yra įgyvendinamos NVO veiklos (Rosenwasser ir Stephen, 2003). Pateiktame NVO vykdomos viešųjų reikalų sprendimo veiklos realizavimo, taikant e. komunikacinius būdus, įvertinime atsiskleidžia piliečių įgalinimą ir įtraukimą sąlygojantys e. dalyvavimo priemonių naudojimo ypatumai.

Mokslinėje diskusijoje yra pateikiama išsami gautų duomenų interpretacija išskiriant pagrindines Lietuvos NVO vykdomas veiklų sritis, tokias kaip NVO ir piliečių sąveika; NVO ir vyriausybinių organizacijų sąveika; NVO vykdomas piliečių aktyvinimas; įvardijant priežastis, lemiančias Lietuvos NVO vykdomų veiklų sritis ir reikšmę. Remiantis Lietuvos NVO vykdomų veiklų įgyvendinimo taikant e. komunikacijos priemones tyrimu yra suformuluotos rekomendacijos dėl piliečių įsitraukimo ir dalyvavimo viešajame valdyme užtikrinimo.

Darbo naujumas ir mokslinė reikšmė. Analizuojant NVO veiklų įgyvendinimą ir piliečių įtraukimą į atitinkamas veiklas taikant e. dalyvavimą, atskleidžiama paskirų elementų – *naujojo viešojo valdymo, NVO, e. dalyvavimo, viešosios erdvės* – sąveika, kurioje nustatyti komunikaciniai e. dalyvavimo aspektai pagrindžia e. dalyvavimą kaip komunikacinį būdą ir leidžia sukurti tyrimo įrankį. Paskirų elementų – *e. dalyvavimo, viešosios erdvės, NVO veiklų* – sąsajos ir sąveika nurodo netyrinėtas šių elementų tyrimo sklaidos kryptis. Siejant įvairias teorines sampratas ir prieigas, suformuluotas e. dalyvavimo, kaip komunikacinio būdo, terminas; apibrėžtos naujos NVO vykdomos tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo veiklos. Komunikacinių NVO veiklų įgyvendinimo būdų analizė, apimanti komunikacinių raiškų ir krypčių įgyvendinant atitinkamas veiklas ir siekius nustatymą, papildo teorinę ir praktinę e. dalyvavimo reikšmę.

Disertacijos **praktinis reikšmingumas** susijęs su darbo moksline reikšme ir naujumu. Daugelyje užsienio ir Lietuvos publikacijų e. dalyvavimo taikymo ar atitinkamų NVO veiklų analizės atliktos remiantis atvejo analizės metodu. Disertacijoje išsamiai analizuojami pirmą kartą Lietuvoje tokio tipo atlikto tyrimo empiriniai duomenys, išsamiai atskleidžiantys NVO e. dalyvavimo taikymo ypatumus. Disertacijoje pateiktas ne tik e. komunikacijos priemonių taikymo tyrimas, bet ir parengtas bei empiriškai patikrintas tyrimo įrankis, todėl, įvertinus NVO vykdomų veiklų įgyvendinimą, galimas šio įrankio taikymas analizuojant piliečių įtraukimą ir įsitraukimą į kitų institucijų su e. dalyvavimu susijusias veiklas ar tiriant visas su piliečių įtraukimu ir dalyvavimu, pasitelkiant e. dalyvavimą, susijusias veiklas.

Disertacijos struktūra. Disertacijos struktūra grindžiama teoriniu, metodologiniu ir empiriniu darbo temos pristatymu. *Pirmoje darbo dalyje* analizuojamos NVO įgyvendinamos veiklos, jų komunikacinės raiškos – siekiama nustatyti ir apibrėžti, prie kokių NVO veiklų įgyvendinimo yra priskiriamas e. dalyvavimas. Šių NVO veiklų įgyvendinimas, siejamas su e. dalyvavimu, priskiriamas naujojo viešojo valdymo sistemai. Siekiant nustatyti komunikacinius e. dalyvavimo ypatumus, į kuriuos atsižvelgiant sukuriamas tyrimo įrankis, *antroje disertacijos dalyje* formuluojama e. dalyvavimo, kaip komunikacinio būdo, samprata. NVO veiklų įgyvendinimo kontekste e. dalyvavimas apibrėžiamas per jam priskirtas veiklas (informuoti, konsultuoti, įgalinti), siejamas su

įsitraukimo, dalyvavimo, e. įsitraukimo, e. demokratijos prieigomis. Analizuojant šias veiklas išryškėjusios NVO ir piliečių bendravimo ir bendradarbiavimo sąsajos leidžia suformuluoti komunikacinius e. dalyvavimo aspektus ir sukurti tyrimo įrankį. *Trečioje disertacijos dalyje*, atlikus empirinį tyrimą, pateikiama e. dalyvavimą užtikrinančių priemonių taikymo analizė Lietuvos NVO įgyvendinamų veiklų kontekste. Empirinis darbo pristatymas apima tyrimo metu gautų duomenų analizę ir interpretaciją, išryškinant e. dalyvavimą užtikrinančių priemonių taikymo ypatumus, komunikacines NVO realizuojamų siekių ir veiklų kryptis, nagrinėjant e. komunikacijos priemonių reikšmės kaitą per NVO įgyvendinamas skirtingas veiklas ar veiksmus, nustatant piliečių įtraukimo į kitas NVO vykdomas veiklas pasitelkus e. komunikacijos priemones, reikšmę.

Empirinio tyrimo tikslas – taikant sukurtą metodinį įrankį išanalizuoti Lietuvos NVO veiklas, jų įgyvendinimą, tam pasitelkiamas komunikacines priemones ir nustatyti e. dalyvavimo priemonių taikymo ypatumus įgyvendinant Lietuvos NVO veiklas. Empiriniu tyrimu taip pat nustatoma, ar Lietuvos NVO įgyvendindamos tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo veiklas, jas integruoja į kitų veiklų, projektų, iniciatyvų įgyvendinimą taikydamos tradicines ir e. dalyvavimo priemones.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

- 1) ištirti ir nustatyti tradicines ir e. dalyvavimo priemones, kurias taikant realizuojami Lietuvos NVO tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo tikslai;
- 2) identifikuoti NVO veikloms realizuoti pasirenkamų komunikacijos būdų ir priemonių taikymo ypatumus pagal vykdomų veiklų, veiksmų, sprendžiamų klausimų pobūdį ir nustatyti e. dalyvavimo priemonių taikymo Lietuvos NVO veikloms įgyvendinti specifiką;
- 3) ištyrus NVO vykdomų veiklų įgyvendinimą naujojo viešojo valdymo kontekste nustatyti, kokių suinteresuotųjų įtraukimas užtikrinamas taikant e. dalyvavimo priemones.

Empirinio tyrimo metodai. Siekiant išanalizuoti Lietuvos NVO veiklų įgyvendinimo pasitelkiant e. dalyvavimą ypatumus, vykdomas kiekybinis tyrimas. Kiekybinis tyrimas, kurį atlikus gaunami konkretūs respondentų atsakymai ir duomenys,

leidžia aiškiai apibrėžti NVO veiklų įgyvendinimą taikant tradicinius ar e. dalyvavimu grįstus būdus, be to, šis tyrimas yra tinkamas dėl plačios tiriamo objekto sampratos, apimančios įvairiapusę e. dalyvavimo koncepciją, NVO pagrindinėms vykdomoms veikloms priskirtus individualius veiksmus, veiklas ar sprendžiamus klausimus. Kiekybinis tyrimas, vykdant internetinę apklausą, leidžia surinkti duomenis iš visų pagal nustatytus kriterijus atrinktų Lietuvos NVO ir suformuluoti bei įvertinti NVO veiklų įgyvendinimo aplinkybes.

Duomenys rinkti taikant internetinės apklausos metodą. Pagrindinis dėmesys skiriamas NVO įgyvendinamų veiklų ir e. dalyvavimo sąveikai, todėl anketoje respondentų prašoma įvertinti atitinkamus veiksmus, veiklas, sprendžiamus klausimus, būdingus tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo veikloms, įtraukiant e. dalyvavimo sampratos teorines ir faktines apibrėžtis. Anketoje pateiktų klausimų tipai nurodo, kad pagrindinis dėmesys skiriamas e. dalyvavimui kaip komunikaciniam būdai, siekiant kuo detaliau iširti e. dalyvavimo taikymą įgyvendinant pagrindines NVO veiklas. Surinkti duomenys leido apibrėžti NVO vykdomo tarpininkavimo, atstovavimo, viešųjų reikalų sprendimo ir e. dalyvavimo kaip komunikacinio būdo, galimo šioms veikloms įgyvendinti, charakteristikas.

Rezultatų apibendrinimas. Analizuojant naujų NVO vykdomų veiklų įgyvendinimą išryškėjo trys pagrindinės NVO veiklų sritys, kurios vykdomos siejant tarpininkavimą, atstovavimą, viešųjų reikalų sprendimą: NVO ir piliečių sąveika: piliečių atstovavimas ir su juo susijusios piliečių konsultavimo ir informavimo veiklos; NVO ir vyriausybinių institucijų sąveika, dažniausiai siejama su NVO kaip piliečių interesus atstovaujančių institucijų įsitraukimu į tam tikrus sprendimų priėmimo etapus; NVO vykdomas piliečių aktyvinimas.

NVO ir piliečių sąveika: remiantis respondentų atsakymais teigiama, kad NVO apibrėžia savo funkciją kaip piliečių interesų atstovo kuriant dialogo tarp valstybės institucijų ir piliečių galimybę. Visgi atsižvelgiant į įvertintas taikomas priemones pastebima, kad kol kas šios veiklos yra siejamos su konsultavimu, edukacinėmis veiklomis, skirtomis pačioms NVO, arba tam tikriems suinteresuotiesiems suteikiant žinias atitinkamais klausimais (pavyzdžiui, apie viešojo valdymo procesus). Atsižvelgiant

į respondentų įvertintas priemonės taip pat matoma, kad NVO piliečių atstovo vaidmenį prisiima nederindama jo su piliečiais, tik juos informuodama apie savo (NVO) įsitraukimą.

NVO ir vyriausybinių institucijų sąveika: NVO ir vyriausybinių institucijų sąveika yra sietina su tarpininkavimo veiklomis, nors, remiantis respondentų vertinimais, ši sąveika taip pat išryškėjo per atstovavimo sprendžiamus kai kuriuos klausimus. Teoriškai šiai sąveikai priskiriami tokie siekiniai kaip sprendimų siūlymas vyriausybiniams institucijoms, bendrų veiklų, programų inicijavimas ir pan. NVO veiklų įgyvendinimas Lietuvoje rodo, kad ši NVO ir vyriausybinių institucijų sąveika realizuojama NVO aktyviai įsitraukiant į vyriausybinių institucijų kuriamas darbo grupes, save pristatant kaip piliečių interesų atstovus.

NVO vykdomas piliečių aktyvinimas: atsižvelgiant į tyrimo rezultatus ir teorines prieigas pastebimas tam tikras neatitikimas dėl NVO atstovavimo funkcijos. NVO turi įgyti visuomenės, piliečių palaikymą ir įgaliojimą atstovauti, tačiau tyrimo metu išryškėjo, kad pačios NVO renkasi vienkryptes – tradicines priemones, t. y. daugiau akcentuoja visuomenės sąmoningumo kūrimo veiklas, bendrai santykius su visuomene, o ne konkretų darbą su piliečiais inicijuojant aktyvią veiklą (remiantis tyrimo rezultatais pastebima, kad įvairios viešos akcijos, protestai, diskusijos nėra pažymimos kaip esminės priemonės užtikrinant šias veiklas; labiau yra ryškinamas siekis informuoti). Kaip pagrindinės e. dalyvavimo priemonės yra išskiriamos tos e. komunikacijos priemonių teikiamos galimybės, kurios užtikrina informacijos suteikimą, NVO pozicijos pristatymą suinteresuotiesiems (tiek valdžios institucijoms, tiek piliečiams, tiek plačiajai visuomenei). Daroma prielaida, kad nors NVO veiklų įgyvendinimui e. dalyvavimo priemonės yra tinkamos, tačiau dėl prisiimtos atstovavimo kaip pagrindinės veiklos, NVO renkasi tokį priemonių derinį, kuris užtikrina būtent šios veiklos įgyvendinimą: tradicinėmis priemonėmis (informaciją teikiant žiniasklaidoje) ir e. dalyvavimo priemonėmis, užtikrinančiomis NVO pozicijos išraišką (informacija teikiama interneto svetainėse, socialiniuose tinkluose, įrašai kuriais siekiama piliečių pasisakymų ir pan.).

Atitinkamai, daromos prielaidos, kad NVO naudojamos priemonės iš esmės atspindi ir piliečių pasirengimą įsitraukti į aktyvų viešųjų reikalų sprendimą. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus pastebima, kad nevyriausybines organizacijas nėra pasiruošusios aktyviam piliečių įsitraukimui. Šią poziciją patvirtina ir tai, kad NVO sektorius Lietuvoje dar tik formuojasi, kad pilietinei visuomenei suvokti įsitraukimo svarbą reikia daugiau

laiko (nei nepriklausomybės laikmetis). Piliečiai nėra pasirengę aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, nors jų dalyvavimą užtikrintų jau šiuo metu prieinamos e. dalyvavimo priemonės. Naujojo viešojo valdymo akcentuojamų naujų bendruomeniškumo formų, pilietinės visuomenės, organizacinių struktūrų plėtojimas siekiant stiprinti sprendimų svarstymo ir priėmimo kokybę gali būti efektyviai įgyvendinamas kuomet NVO vykdytų prisiimtas veiklas atsižvelgiant į piliečių nuostatas ir tuo tikslu taikomas priemones. NVO, taikydamos e. dalyvavimo priemones, gali realizuoti naujojo viešojo valdymo paradigmos akcentuojamą piliečių įgalinimą.

Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis **apibendrinama**, kad Lietuvos NVO realiai neįtraukia piliečių, neskatina jų dalyvavimo, o tik užsiima informacijos sklaida, siekdamas juos informuoti. Lietuvos NVO taikomas e. dalyvavimas įgauna prieštarinę vertinimą – respondentai nepažymėjo e. komunikacijos priemonių kaip svarbų, taigi kas, be NVO, gali įrodyti valdžios institucijoms, kad e. dalyvavimas yra piliečių įgalinimo ir įsitraukimo į sprendimų svarstymą, priėmimą ir valdymą galimybė.

Viešojoje erdvėje pasireiškianti komunikacinio veiksmo prieiga, kuria remiantis sukurtas metodinis įrankis, Lietuvos NVO veiklų įgyvendinimo kontekste nepasitvirtino, todėl šio įrankio pasitelkimas vertinant e. dalyvavimą yra negalimas, nes NVO tiesiog netaiko tokių e. komunikacijos priemonių.

Išvados

1. Atlikta mokslinės literatūros analizė leido apibrėžti naujas NVO vykdomas veiklas, apimančias piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą. Šių veiklų įgyvendinimas, grindžiamas komunikaciniais būdais, patikslina šiandienines NVO vykdomas veiklas ir nurodo veiklos kryptis, kurias įgyvendindamos NVO ne tik stiprintų savąjį sektorių, bet ir sąlygotų naujas piliečių ir valdžios institucijų bendravimo formas.

- Šiandieninės piliečių ir visuomenės iniciatyvos ir reakcijos į kylančias socialines, ekonomines problemas skatina analizuoti NVO įsitraukimą į visuomenei aktualių klausimų sprendimą, įprasminant NVO kaip tarpininką tarp piliečių ir valdžios, atstovaujantį piliečių ar kitų grupių interesams ir sprendžiantį viešuosius reikalus.

- Naujojo viešojo valdymo koncepcija akcentuoja NVO kaip organizacijas, bendraujančias su kitomis institucijomis, siekiant užtikrinti atstovavimą piliečių ir kitų suinteresuotų grupių interesams. Socialinio kontakto, kuriamo bendradarbiaujant valdžios

institucijoms, verslo organizacijoms ir piliečiams, tvarumas įtvirtinamas įgyvendinant tokias NVO veiklas kaip *tarpininkavimas, atstovavimas, dalyvavimas sprendžiant viešuosius reikalus*. Šiomis veiklomis NVO informuoja, edukuoja ir mobilizuoja piliečius, formuoja atitinkamą su klausimų sprendimu susijusių institucijų ir visuomenės nuomonę.

- Apibrėžus NVO kaip pilietinės visuomenės ir piliečių interesams atstovaujančias organizacijas, identifikuojamas NVO vaidmuo, susijęs su naujų veiklos formų įgyvendinimu, pasitelkiant e. komunikacijos priemones. Naudodamos šias priemones NVO gali lengviau viešinti visuomenei aktualius klausimus ir problemas, skleisti informaciją, susijusią su šių problemų svarstymu, supažindinti visuomenę su atitinkamais valdžios institucijų sprendimais, pritraukti naujų narių, sutelkti juos ir, subūrusios piliečius, siekti daryti įtaką priimamiems sprendimams.

- Aiškinant e. dalyvavimą ne kaip priemonę, bet kaip komunikacinį būdą, sąlygojantį NVO veiklą įgyvendinimą naujojo viešojo valdymo kontekste, NVO įgauna naują, svaresnį, vaidmenį – kaip institucijos, sudarančios sąlygas ir užtikrinančios galimybes piliečiams dalyvauti viešojo valdymo procesuose.

- NVO realizuojamas bendradarbiavimas taikant e. komunikacijos priemones sukuria galimybę piliečiams aktyviai dalyvauti viešojo valdymo procese: garantuoja ne tik informacijos sklaidos procesus, jos perdavimą įvairioms auditorijoms, sutelkiant asmenis ir grupes, bet ir įtraukimą į aktyvų dalyvavimą sprendimų svarstymo ar priėmimo procesuose (e. dalyvavimo priemonės suteikia galimybę aktyviai skleisti informaciją, organizuoti diskusijas, pateikti svarstymui dokumentus ir sulaukti atsakymų, reikšti nuomonę rengiant ir pasirašant e. peticijas, deklaracijas ir kt.).

- Kelių suinteresuotų šalių – valdžios institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir piliečių ar jų grupių – sąveika gali padėti susidoroti su visuomenei kylančiais iššūkiais ir pavojais. Siekiant sumažinti atotrūkį tarp piliečių ir valdžios institucijų, remiantis naujojo viešojo valdymo koncepcija, gali būti taikomos įvairios piliečių dalyvavimą užtikrinančios priemonės, pavyzdžiui, pasitelkiant tradicines piliečių informavimo priemones, organizuojami susitikimai ir diskusijos, kuriamos virtualios ir realios viešos susitikimų erdvės, kur svarstomi aktualūs klausimai, ieškoma galimų sprendimų, diskutuojama. Naujojo viešojo valdymo kontekste e. dalyvavimas neturėtų būti suprantamas kaip egzistuojančios atstovaujamosios demokratijos alternatyva, veikiau jis yra kaip priemonė

NVO veikloms įgyvendinti, ypač toms, kurios padėtų užtikrinti piliečių į(si)traukimą į aktualių klausimų svarstymą ir jų sprendimą.

2. Tiriant nustatyta, kad e. dalyvavimui priskirtų informavimo, konsultavimo, piliečių įgalinimo veiklų samprata NVO vykdant veiklas neįgavo naujų reikšmių, kurios papildytų metodologinėje dalyje pateiktą e. dalyvavimo sampratą. Vis dėlto, išanalizavus gautus duomenis ir palyginus NVO e. komunikacijos priemonių ir tradicinių būdų taikymą, galima teigti, kad NVO veiklų įgyvendinimo kontekste e. komunikacijos priemonių taikymas gali būti vertinamas kaip neįprastas. Be to, išsami e. komunikacijos priemonių taikymo analizė leido įvardyti informacijos ir komunikacijos kryptingumą, išryškinti NVO realizuojamus tikslus – stiprinti savas kompetencijas ir vykdyti informacijos sklaidą.

- E. dalyvavimu turi būti pagrįstos ne tik valdžios kuriamos interneto svetainės, NVO interneto puslapiai ar diskusijų forumai, pilietinių veiksmų platformos, kitos erdvės, bet ir priemonės, skirtos informacijos sklaidai ir viešinimui, konsultavimui ir piliečių įtraukimui į jų dalyvavimu grįstas veiklas (pavyzdžiui, tokios kaip naujienlaiškiai, momentinės žinutės, pranešimai, internetinės apklausos, e. komentarai, pasiūlymų priemonės, tiesioginės transliacijos internetu, vaizdo konferencijos, garso ir vaizdo įrašai, e. protestai, e. akcijos, e. peticijos).

- Daugelis NVO iniciatyvų, projektų, apimančių visų suinteresuotų grupių į(si)traukimą į atitinkamas veiklas ir dalyvavimą jose, vykdomi taikant e. komunikacijos priemones, todėl tradicinis dalyvavimas (arba dalyvavimas, kai piliečiai skatinami ateiti į susitikimus, diskusijas, mitingus; seminaruose, konferencijose, mokymuose, edukacinėmis veiklomis, diskusijose savivaldybėse) susiejamas su e. dalyvavimu, užtikrinančiu įtraukiantį NVO ir kitų suinteresuotų asmenų, organizacijų bendravimą ir bendradarbiavimą.

- Atsižvelgiant į e. komunikacijos priemonių tikslias reikšmes ir konkretų teikiamą rezultatą, jų susiejimas su pasitelkiamais tradiciniais būdais papildo pastarųjų raišką sumažinant (pagal poreikį) tiesioginį dalyvaujančiųjų kontaktą (atitinkamai sumažinant laiko sąnaudas).

- E. dalyvavimo priemonėmis gali būti sukonkretinamas tradicinių būdų vykdymas, pavyzdžiui, kaip svarbiausios įvardytos konferencijos, seminarai, mokymai, edukacinės

veiklos, įgyvendinamos taikant e. komunikacijos priemones (vaizdo konferencijos, e. seminarai, e. mokymai, e. kampanijos ir t.t.), gali užtikrinti didesnę įsitraukusiųjų, piliečių skaičių ir geresnę visuomenės žinomumą apie tokias vykdomas veiklas.

- Atsižvelgiant į mokslinę literatūrą, NVO funkcija siekiant stiprinti piliečių dalyvavimą yra grindžiama tarpininkavimo veikla ar komunikacinėmis veiklomis, kuriomis plėtojamas ir išsaugomas supratimas, bendradarbiavimas tarp NVO ir kitų dalyvių viešosios politikos procesuose. Pagrindinės NVO veiklos siekiant įvykdyti šią funkciją yra grindžiamos vienakryptę komunikaciją apimančiomis veiklomis, t. y. vykdant informacijos sklaidą ar pateikiant atsakymus į klausimus ir prašymus. Atsižvelgiant į tyrimo metu respondentų pateiktus duomenis teigiama, kad NVO kaip esmines veiklas traktuoja informacijos sklaidą piliečiams, visuomenei ar kitiems suinteresuotiesiems, siekdamas viešinti atliekamas veiklas ar kitus, NVO manymu, piliečiams aktualius klausimus. Tokią informacijos sklaidą NVO vykdo prisiimdamos piliečių atstovo vaidmenį, prieš tai nesuderinusios šio vaidmens su piliečiais.

- Remiantis tyrimo rezultatais teigiama, kad NVO nepakankamai išnaudoja e. dalyvavimo priemones ir nekvestionuoja jų teikiamų galimybių, todėl taikomos e. dalyvavimo priemonės tik iš dalies užtikrina NVO vykdomą piliečių įsitraukimą ir dialogą (priemonės, vedančios į įtraukiantį bendradarbiavimą, NVO respondentų įvertintos mažiausiai – e. akcijos, e. peticijos, e. protestai ir t. t.). Vietoj naudojamų e. dalyvavimą užtikrinančių priemonių, NVO renkasi tradicines komunikacijos priemones.

- Taikydamos tas pačias e. komunikacijos priemones ir skatindamos piliečių įsitraukimą, ir konsultavimą, NVO atskleidžia prioritetinį poreikį pirmiausiai skleisti visuomenei informaciją apie savas vykdomas veiklas, o konsultavimą vykdyti per formalų ir neformalų bendravimą apimančias e. komunikacijos priemones. NVO dažniau taikomi tradiciniai būdai leidžia traktuoti e. dalyvavimo priemones kaip pagalbines vykdant atitinkamas veiklas.

- Jeigu vykdoma NVO veikla siejasi su tradiciniu būdu ar tiesiogiai pasireiškia šiuo būdu, e. komunikacijos priemonės yra taikomos kaip papildomas įrankis, praplečiantis tradicinių būdų raišką. NVO vykdomos veiklos, kurias įgyvendinant būtinas tiesioginis dalyvaujančiųjų kontaktas, taip pat intensyviau realizuojamos pasitelkiant tradicinius būdus.

- Analizuojant respondentų vertinimus pastebėta, kad NVO esmine veikla laiko informacijos sklaidą, tik orientuotą į pačių NVO įsitraukimą į aktualių klausimų sprendimą, neišryškinant priemonių ir būdų, kuriais piliečiai galėtų iniciatyviai įsitraukti į sprendimų priėmimo ir svarstymo procesus, valdymą.

- Taikydamos e. komunikacijos priemones NVO edukuoja visuomenę, kuria e. dalyvavimo tradicijas. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad, tikslingai derinant tradicines ir e. komunikacijos priemones, vykdomų veiklų rezultatyvumo lygis skirtųsi nuo to, kurį NVO pasiekia daugiau taikydamos tradicinius būdus, o e. komunikacijos priemones traktuodamos kaip pagalbines.

- Negausus NVO e. komunikacijos priemonių taikymas kelia abejonių dėl aktyviu piliečių įsitraukimu ir dalyvavimu pagrįstų šiuolaikinių iniciatyvų naudos, kuriomis siekiama gauti piliečių nuomonių, pasisakymų, siūlymų, skleidžiant informaciją įtraukti juos į atitinkamas veiklas, siūlyti priemones, kuriomis naudodamiesi piliečiai realiai galėtų įsitraukti į sprendimų svarstymo ir priėmimo procesus.

- Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos NVO taiko tik kelias pagrindines e. komunikacijos priemones, tik iš dalies galima įrodyti, kad sudarytas ir disertacijoje tikrintas e. dalyvavimo modelis leidžia užtikrinti piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą viešojo valdymo procesuose. Todėl būtini kiti tyrimai, kurie leistų nustatyti, kodėl NVO netaiko e. komunikacijos priemonių, kokios turi būti sąlygos, kurios paskatintų e. komunikacijos priemonių taikymą, kokiose veiklų srityse NVO pasitelktų e. dalyvavimą.

Approbation of research statements

Disertacijos aprobavimas

Topic-related scientific articles

Disertacijos tema paskelbtos publikacijos recenzuojamuose leidiniuose

1. K. Jakutytė-Ancienė. e-Participation in New Public Governance: NGO activities for Civil Participation. *New Media and New Public Governance: Strategic Communication Approach*. 2017, p. 52-74.
2. K. Jakutytė. Implementation of the Activities of Non-Governmental Organizations in the Aspect of e-Participation. *Public Policy and Administration*. 2012, vol. 11, No. 2, p. 287–301.
3. K. Jakutytė-Ancienė. Expression of Non-Governmental Organizations' e-Participation. *Information Sciences*. 2012, vol. 59, p. 93–104.

Research carried out during the writing of thesis was presented in the following reports delivered at national (1) and international (4) conferences:

Disertacijos tema skaityti pranešimai mokslinėse nacionalinėse (1) ir tarptautinėse (4) konferencijose:

1. “Communicative Aspects of e-Participation in the Activities of the Third Sector in Lithuania”. National scientific conference *Manifestations of Theories and Practice of Information and Communication*, 2015 Vilnius University, Faculty of Communication, Vilnius, 19 March 2015.
2. “Collective Activities Implementation in Public Sphere: interrelation between participation and e-participation”, *Social Transformations in Modern Society 2015* Mykolas Romeris University, Vilnius, 4-5 June 2015.
3. “Interaction between Civic Participation and Electronic Participation in the Activities of the Third Sector”. International scientific practical conference *Good Governance in Local Government: theoretical and practical transformations*. Šiauliai University, Šiauliai, 16-17 October 2015.
4. “Expression of Non-Governmental Organisations' E-Participation in Lithuania”. International scientific conference *Communication and Information Sciences in*

the Society of Networking: experience and insights. Vilnius University, Faculty of Communication, Vilnius, 16-17 June 2011.

5. “Expressions of NGOs E-participation in Lithuania”. International scientific conference ***Conference for E-Democracy and Open Government. eVoting PhD Workshop 2011***. Krems University, Austria, 5-8 May.

Informacija apie autorę

Išsilavinimas

2010-2016 – doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete
2009 m. Mykolo Romerio universitete baigė Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistrantūros studijas ir įgijo viešojo administravimo magistro laipsnį
2006 m. Nebraskos universitete (JAV) išklausė Tarptautinių studijų kursą
2005 m. Lodzės humanitarinių mokslų ir ekonomikos akademijoje (Lenkijoje) išklausė Filosofijos ir visuomenės mokslų kursą
2005 m. Šiaulių universitete baigė Filosofijos ir visuomenės mokslų studijų programą ir įgijo edukologijos bakalauro kvalifikacinį laipsnį

Darbo patirtis

Nuo 2015 m. lektorė-valandininkė Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete
2009-2012 – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dekanas padėjėja

Information about the author

Education

2010-2016 – doctoral studies at Vilnius University, Faculty of Communication
2009 Completed Master studies of European Union Policy and Administration at Mykolas Romeris University and was granted Master's degree in public administration
2006 completed a course of international studies at Nebraska University (USA)
2005 completed a course of philosophy and public sciences at Lodz Academy of Humanities and Economics (Poland)
2005 completed a study programme of Philosophy and Public Sciences at Šiauliai University and was granted Bachelor's qualification degree in Education

Work experience

Since 2015 part-time lecturer at Vilnius University, Faculty of Communication
2009-2012 – Dean's assistant at Vilnius University, Faculty of Communication

Contact information

Kontaktinė informacija

E-mail: kristina.jakutyte@gmail.com